

Дащенко Г. В.

ORCID: 0000-0003-3432-3679

кандидат філологічних наук, доцент

Visiting Associate Research Fellow

Institute of Chinese Literature and Philosophy, Academia Sinica

м. Тайбей, Тайвань

ПОЕЗІЯ БАО ЧЖАО (鮑照, 407?–466) В АНГЛІЙСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ

Ключові слова: Бао Чжао, період Південних династій, поезія, переклад.

Метою цієї розвідки є зібрати й упорядкувати інформацію щодо англійських та українських перекладів поезії відомого китайського поета династії Сун періоду Південних династій Бао Чжао (鮑照, 407?–466).

Поетичний талант Бао Чжао високо поцінювали його сучасники, представники тогочасної аристократії (імператори Вень-ді та Сяо У-ді, принци Лю Ї-цін та Лю Цзюнь) та літературної еліти (Ван Сенда, Се Чжуан, Сюнь Ваньцю). Однак деякі провідні літературні критики того часу (Янь Яньчжи, Чжун Хун) вважали його поезію поверхневою та не вартою уваги, оскільки вона не лише не вчила молоде покоління традиційним цінностям, а ще й приваблювала їх порушенням певних норм через використання простої мови та грубих поетичних форм. Це призвело до протиріччя між надзвичайно високою оцінкою його поетичних творів з боку тогочасної еліти та невизнанням його як видатного поета династії Сун серед літературних критиків. Протягом багатьох століть потому його поезією або відкрито нехтували, зазначаючи, що вона є вульгарною та невишуканою, або, навпаки, високо оцінювали його твори як приклад майстерних алегоричних віршів, написаних на певні історичні події. З кінця ХХ століття твори Бао Чжао розглядаються сучасними дослідниками як поетичні шедеври про соціальну несправедливість і класові протиріччя [2, с. 92].

Наразі немає свідчень щодо включення поетичних творів Бао Чжао до антологій за його життя. Більшість його поезій було втрачено після його смерті, проте за сприянням спадкового принца Сяо Чжанмао (蕭長懋, 458–493) і завдяки зусиллям чиновника та поета Юя Яня (虞炎, ?–?) наприкінці V століття було зібрано близько половини творів, написа-

них митцем, і вміщено в окрему збірку¹ [2, с. 94]. Відомо, що за часів династії Південна Лян (南梁, 502–557) існувало дві версії цього зібрання поетичних творів Бао Чжао обсягом у десять та шість цзюанів [1, с. 27]. На сьогодні відомо про 202 вірші його авторства² (164 гуфен, 3 чотирислівні ши, 34 юефу та 1 цінцао) [7], а також два фу – зразки ритмічної прози або «поеми в прозі».

Творчість Бао Чжао доволі добре представлена в англійських перекладах. Першим віршем митця для англомовного читача став третій вірш із циклу «Імітую юефу “Важко йти дорогою”» («擬行路難»), який було опубліковано в 1898 році в перекладі британського дипломата та видатного синолога Герберта Джайлза [3, с. 36–37]. Вірш вийшов під назвою «Alone», але не містив жодних коментарів. У 1918 році в антології «A Hundred and Seventy Chinese Poems» з’явилися переклади ще двох поезій Бао Чжао в перекладі відомого англійського синолога та перекладача Артура Вейлі. У цьому виданні останні шість рядків другого вірша із циклу «Імітую давні вірші» («擬古詩») було подано як окремих вірш під назвою «The Scholar Recruit» [4, с. 87], а вірш Бао Чжао «На тему “Страждаю від спеки”» («代苦熱行») отримав англійську назву «The Red Hills» [4, с. 88]. Після обох перекладів було наведено невеликі примітки, які пояснювали для англійського читача деякі імена й окремі слова у віршах.

Найбільша кількість перекладів творів Бао Чжао англійською мовою припадає на другу половину ХХ – початок ХХІ століття. Аналіз 14 різноманітних антологій китайської поезії, що виходили у видавництвах США та Великобританії протягом 1965–2023 років, показав, що за цей час в англійських перекладах було представлено близько третини творів Бао Чжао (59 творів). Хоча в більшості випадків вірші мають лише один варіант перекладу, є невелика кількість поезій, які мають декілька перекладів, здійснених різними перекладачами. Так, можна побачити від 5 до 7 перекладів того самого вірша, які були зроблені різними перекладачами в різні часи. Наприклад, існує 7 перекладів шостого вірша з циклу «Імітую юефу “Важко йти дорогою”» («擬行路難»), зроблені провідними синологами: Джоном Фродшемом, Стівеном Оуеном, Тоні Барнстоуном, Чоу Пін, Майклом Фулером, Полом Розером і Чжаном Лунсі.

Слід також зазначити, що англійські переклади присутні не лише в антологіях поезії, а й в дисертаціях, присвячених дослідженню творчості Бао Чжао. Так, у 1989 році Роберт Чень захистив дисертацію «A study of

¹ Назва та обсяг цієї збірки невідомий.

² Інколи вказується 204 поезії, які за жанрами розподілені на 115 ши, 86 юефу та 3 поетичні цикли [2, с. 100].

Bao Zhao and his poetry: with a complete English translation of his poems», у якій на сьогодні представлено найбільшу кількість перекладених творів поета англійською мовою – 132 поезії [2, с. 292–389].

Що стосується українських перекладів поезії Бао Чжао, то вперше вони з'явилися більш ніж за століття після англійських. У 2006 році в збірці Романа Качурівського «Мандаринове сузір'я» було опубліковано чотири поезії Бао Чжао: 16-й та 17-й вірші з циклу «Імітую юефу “Важко йти дорогою”» («擬行路難»), четвертий вірш із циклу «Навчаюся поетичного стилю пана Лю Гунгяня» («學劉公幹體詩») і «Вірш про затяжні дощі» («苦雨詩») [5, с. 7–10]. У передмові автор зазначив, що наведені твори є переспівами (а не перекладами – Г.Д), які зроблені з єдиною метою – «будь-якою ціною заповнити <...> явну прогалину» в українських перекладах китайської класичної поезії [5, с. 6]. Вірші в антології не мають назв і не супроводжуються жодними коментарями. Можна припустити, що основою для цих переспівів Романа Качурівського стали російські переклади віршів митця, які були зроблені Леонідом Бежиним.

Професійний український переклад поезії Бао Чжао вперше був представлений у 2010 році в «Хрестоматії китайської літератури (III–VI ст.)» авторства Ярослави Шекери. Дослідниця переклала чотири поезії митця: «Імітую юефу “Гуляємо весняного дня”» («代春日行三言»), «Імітую юефу “Співаю пісню”» («代放歌行»), третій вірш із циклу «Імітую давні вірші» («擬古詩») та шостий вірш циклу «Імітую юефу “Важко йти дорогою”» («擬行路難») [6, с. 62–65]. В хрестоматії також представлено біографічні дані про Бао Чжао та невеличкі коментарі до окремих рядків з його віршів.

Підбиваючи підсумки, можна зазначити, що англословна синологія має довгу традицію перекладів китайської класичної поезії (зокрема, поезії Бао Чжао), яка бере початок у XIX столітті. Сучасні дослідники не лише здійснюють переклади окремих творів середньовічних поетів, а й займаються глибоким, всебічним вивченням їхньої творчості та популяризацією стародавньої китайської поезії серед англословних читачів. Проте нестача професійних синологів в Україні безпосередньо впливає на кількість та якість українських перекладів китайської класичної поезії та обмежує знайомство україномовних читачів і представників наукової спільноти з творчістю видатних митців минулого лише окремими зразками їхньої поезії. Це безпосередньо впливає на комплексне розуміння особливостей розвитку китайської літератури, а також діахронічних і синхронічних аспектів розвитку поетичних жанрів.

Література:

1. Ancient and early medieval Chinese literature: a reference guide / edited by David R. Knechtges and Taiping Chang. Vol. I. Leiden & Boston: Brill, 2010.

2. Chen R. S. A study of Bao Zhao and his poetry: with a complete English translation of his poems (Ph.D. diss., University of British Columbia, 1989).
3. Giles H. Chinese Poetry in English Verse. Shanghai: Kelly & Walsh, Ltd., 1898.
4. Waley A. A Hundred and Seventy Chinese Poems. London: Constable and Company Ltd., 1918.
5. Мандаринове сузір'я. Антологія стародавньої поезії Китаю в переспівах Романа Качурівського. Львів: Тріада плюс, 2006.
6. Хрестоматія китайської літератури (III–VI ст.) / упор. Я.В. Шекера. Київ: Київський університет, 2010.
7. 鮑照. Available at: <https://sou-yun.cn/PoemIndex.aspx?dynasty=NanBei&author=11572> (дата звернення: 24.11.2023).

УДК 821.581:305-055.2

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-347-0-74>

Ісаєва Н. С.

ORCID: 0000-0002-8458-4650

доктор філологічних наук, доцент,

*завідувачка кафедри мов і літератур Далекого Сходу
та Південно-Східної Азії*

Навчально-науковий інститут філології

*Київського національного університету імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

«ЖІНОЧЕ ОБЛИЧЧЯ» ВІЙНИ В КИТАЙСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ ХХ СТОЛІТТЯ

Ключові слова: сучасна література Китаю, війна, гендерний досвід.

Відображення війни у дзеркалі художньої літератури здавна передбачало жорсткий розподіл гендерних ролей. Це пояснюється системою цінностей і пріоритетів патріархального суспільства. Китайська література не стала винятком. У класичній романістиці війна представлена як реалізація мілітарних стратегій, описаних у трактаті Суньцзи «Мистецтво війни» («孙子兵法»). Так само, як і в західних концепціях, у давньому Китаї природа війни трактувалась як суто чоловіча, а жінки залишалися «невидимими для воєнних стратегій» [5, р. 3]. Однак китайці апелювали не стільки до воєнної звияги (тобто майстерності